

Regija

Regionalizacija

Regionalizem

asist. Simona Kukovič

REGIJA

- Več definicij, ki se medsebojno pomensko precej razlikujejo.
- Najpogosteje:
 - “S pojmom regija se pojmuje decentralizirana oblika državne uprave”;
 - “Širša raven lokalne samouprave”
 - “Regija je vmesni prostor med državnim in lokalnim nivojem oblasti in upravljanja”
- **1975** : regija kot POLITIČNA in UPRAVNA enota
 - proces evropske integracije
 - začetek evropske regionalne politike
- Na nastanek regij vplivajo:
 - gospodarske razmere;
 - politična prostorska ureditev;
 - družbena ureditev;
 - naravne geografske razmere

REGIONALIZACIJA

- Gajšek (glej Haček 2005, 89) pravi, da je regionalizacija **PROCES**, katerega cilj je **izoblikovati regije**.
- Gulič (glej Haček 2005, 87) opredeljuje regionalizacijo kot instrument za družbeno in pravno legitimizacijo regionalizma ter kot instrument za uresničevanje ciljev regionalnega razvoja lokalnih skupnosti, regij in države.
- Koncept regionalizacije se na splošno razume v institucionalnem smislu in ga ne moremo enačiti z regionalizmom, ki je politično ali ideološko gibanje (Vlaj 1998a, 98).
- Regionalizacija se običajno razume kot stvaritev nove ravni v državni teritorialni organizaciji, pri čemer se lahko nove institucije močno razlikujejo predvsem v smislu organov, odgovornosti in oblasti, so pa vedno nad obstoječimi lokalnimi institucijami (Vlaj 1998a, 98).

■ Regionalizacija je sredstvo za povezano in soodvisno prostorsko, gospodarsko, kulturno in socialno členitev prostora države, zaradi ustvarjanja ustreznih formalnopравnih in organizacijskih pogojev za:

a) optimalno teritorialno delitev dela v skladu z vsakokratnimi objektivnimi družbenimi razmerami;

b) funkcionalno posredovanje države pri ustvarjanju čim boljših in čim enakopravnejših možnosti za delovanje tržnih mehanizmov;

c) samorazvoj lokalnih in regionalnih družbenih skupnosti na temelju spodbujanja samoiniciativnosti, samoorganizacije ter samoupravljanja razvoja lokalnih in regionalnih razvojnih dejavnikov;

d) tenkočutno gospodarjenje z naravnimi in pokrajinskimi razvojnimi potenciali.

■ **3 tipi regionalizacije:**

- regionalizacija brez ustvarjene regionalne ravni;
- regionalna decentralizacija;
- politična regionalizacija (ali institucionalni regionalizem)

→ Katera dva tipa sta v Sloveniji?

REGIONALIZEM

■ POLITIČNO IN IDEOLOŠKO GIBANJE!

- Odum (glej Gulič in Praper 1998, 53; Haček 2005, 90) opredeljuje regionalizem kot filozofijo in tehniko samopomoči, samorazvoja in iniciativnosti, v kateri vsaka regionalna enota ni samo predmet pomoči, temveč je privržena polnemu razvoju lastnih virov in sposobnosti.
- Vlaj (1998b, 319) razume regionalizem kot pojav, ki je s procesom regionalizacije usmerjen h končnemu cilju – konstituiranju regij. Gre za sodoben pojav pri oblikovanju držav, kjer je na eni strani centralna oblast, na drugi pa so lokalne skupnosti.
- Mlinar (1986, 202) pa trdi, da regionalizem pomeni idejno usmeritev in družbeno gibanje, ki postavlja v ospredje vse tisto, s čimer se uveljavljata posebna identiteta in samostojnost določene regije.
- Dva argumenta v podporo regionalizmu:
 - politično-participativni
 - kulturno zgodovinski

+ *ekonomski*

REGIONALIZACIJA IN EU

- REGIJA: vmesni prostor med državo in lokalnimi skupnostmi

- **Dva načela:**
 - **NAČELO SUBSIDIARNOSTI**
 - **NAČELO KONEKSITETE**

- SKTE – NUTS
 - SKTE 1 = velike države članice EU
 - SKTE 2 = manjše države članice EU
 - SKTE 3 = večje upravne enote v vsaki od držav članic EU
 - SKTE 4 = manjše upravne enote v vsaki od držav članic EU

ŠIRŠE LOKALNE SAMOUPRAVNE SKUPNOSTI

- obstajajo v večini evropskih držav in predstavljajo nasprotje občinam, ki so ožje lokalne samoupravne skupnosti
- v različnih državah se imenujejo različno (Nemčija – okraji, Velika Britanija – grofije, Francija – departma, Italija, Španija; Belgija – province, Portugalska – distrikti, Češka – okres, Madžarska – komitat, Slovenija - pokrajine)
- je tista skupnost, ki obstaja na širšem teritoriju in praviloma zajema vsaj dve občini (po navadi več)
- gre za geografsko zaokroženo celoto, ki so ji skupni neki družbeni in gospodarski problemi
- Širše lokalne samoupravne skupnosti opravljajo take naloge, ki so gledano z države regionalnega pomena, z vidika občin pa gre za naloge, ki presegajo sposobnosti občin.
 - Trije razlogi, zakaj občine ne morejo same opravljati nalog:
 1. finančni razlog
 2. organizacijski razlog
 3. tehnične napake =majhnost

- Področje regionalizma ureja Evropska listina o regionalni samoupravi, ki temelji na načelu subsidiarnosti. Ta listina pravi, da so regije eden od načinov demokratične oblasti in bistven del države.
- Listina poudarja dve temeljni značilnosti:
 - regionalizacija nikoli ne sme biti dosežena na račun avtonomije lokalnih skupnosti
 - evropska regija je videna kot ključna sestavina države in je nosilec evropske kulturne različnosti
- V besedilu listine je zahtevano, da se načelo regionalne samouprave prizna tudi v ustavah. Regionalna samouprava označuje pravico in zmožnost regionalnih organov v vsaki državi, da imajo izvoljena telesa, da imajo lastne/izvirne pristojnosti, da so upravno gledano postavljena med centralno vlado in lokalne organe in da v korist svojega prebivalstva opravljajo čim več zadev splošnega pomena.
- Regije imajo v skladu s to listino 3 vrste pristojnosti:
 1. izvirne/lastne
 2. prenesene, ki jih regije opravljajo za uresničevanje državnih nalog na regionalnem nivoju
 3. prenesene, ki jih na regije prenašajo nižje lokalne samoupravne skupnosti – občine, v primeru nalog, ki jih same niso sposobne opravljati
- Naloge so določene v ustavi, zakonih ali mednarodnih dokumentih.

REGIONALIZACIJA V SLOVENIJI

■ V Sloveniji nikoli nismo imeli širših lokalnih samoupravnih skupnosti kot enot regionalne samouprave (dežele v Avstro-Ogrski so bile samo formalne oblike regionalne samouprave, niso pa imele lastne formalne pristojnosti, vse kar so počele so počele za državo).

■ Tudi kasneje – po osamosvojitvi je Ustava preprečevala takojšnjo regionalizacijo (**143. člen**: o tem odločajo prostovoljno ali se bodo hotele povezati, ampak se seveda niso želele, ker:

- (i) niso hotele predati svojih pristojnosti in finančnih sredstev;
- (ii) ta ustavna ureditev bi lahko pripeljala do položaja, da v določenem delu Slovenije ne bi imeli pokrajin, v drugem delu pa bi jih imeli)

PROCES REGIONALIZACIJE V SLOVENIJI

- proces regionalizacije začel že takoj po osamosvojitvi;
- V Sloveniji predstavlja regionalizacija pravzaprav način, kako poiskati vmesno stopnjo med osrednjo ravno in lokalno samoupravo oziroma občinami;
- razprava o regionalizaciji povezana tudi z uresničevanjem načela subsidiarnosti
- Osnutek Mednarodne evropske listine o regionalni samoupravi → regije eden temeljev demokratičnih držav, bistveni sestavni del države in primerna raven oblasti za učinkovito uresničevanje subsidiarnosti
- Razlogi za oblikovanje širše ravni lokalne samouprave v Sloveniji:
 - (i) notranji
 - (ii) zunanji

PROBLEMATIKA ŠIRŠE RAVNI LOKALNE SAMOUPRAVE V SLOVENIJI

- Ustava Republike Slovenije iz leta 1991 je vsem prebivalcem Republike Slovenije zagotovila lokalno samoupravo, ki jo prebivalci Republike Slovenije uresničujejo v občinah ali drugih lokalnih skupnostih.
- Najbolj utemeljen razlog v prid regionalizacije Slovenije → dejstvo, da so se od osamosvojitve Slovenije razvojne razlike med slovenskimi pokrajinami poglobile!
- Pokrajina oziroma regija kot širša samoupravna lokalna skupnost v slovenski lokalni samoupravi je ustavna kategorija.
- Že od vsega začetka je bila »problematika« slovenskih regij oziroma pokrajin sporna, in sicer:
 - (i) zaradi 143. člena Ustave Republike Slovenije, ki je zahteval da se občine prostovoljno povezujejo v pokrajine ter
 - (ii) zaradi tega, ker se zastavlja tudi vprašanje, ali je Slovenijo glede na njen teritorialni obseg sploh smiselno notranje razčlenjevati na pokrajine.

- Ustavnopravni problem regionalizacije Slovenije – problem pokrajine (regije), je vse do leta 2006 ostal nerešen → narejena cela vrsta različnih strokovnih mnenj, ki so šla bodisi v smeri sprememb Ustave in njenega 143. člena in drugih členov, bodisi v smeri ustanovitve pokrajin brez sprememb ustave.

- Pojavlja zanimivo vprašanje → *Zakaj se pokrajine niso ustanovile že pred leti, na temelju takrat obstoječih ustavnih določb?*
 - Razlog za to je najbrž preprosto v dejstvu, da pokrajine dolgo niso (bile) v neposrednem interesu nikogar (Pirnat 1999: 241).

- Občin pokrajine nikoli niso pretirano zanimale, zlasti pa ne v prvem desetletju po njihovi ustanovitvi. *Zakaj?*

SPREMEMBA USTAVE REPUBLIKE SLOVENIJE V LETU 2006

- 27. junija 2006 je Državni zbor Republike Slovenije sprejel Ustavni zakon o spremembah 121., 140. in 143. člena (Ustavni zakon o spremembah 121., 140. in 143 člena Ustave Republike Slovenije 2006).
- odstranjena ovira, ki je dotlej preprečevala uvedbo širših lokalnih skupnosti – pokrajine oziroma regije.
- Slovenija je zaenkrat ena najbolj centraliziranih držav v Evropi.
- Regionalizacija Slovenije bi morala biti skupen produkt najmanj treh interesov: DRŽAVE, OBČIN in OBČANOV.

POKRAJINE V SLOVENIJI?

 organi

 naloge in pristojnosti

enotirnost

dvotirnost

Viri:

- Gulič, A. in Praper, S. 1998. Regionalni razvoj, regionalizem in regionalizacija Slovenije: značilnosti dosedanjih in možni scenariji prihodnjih sprememb. V Ribičič, C. (ur.): Regionalizem v Sloveniji: 51-94. Ljubljana: ČZ Uradni list.
- Haček, M. 2005. Decentralizacija države in regionalizacija. V Brezovšek M. in Haček, M. (ur.): Lokalna demokracija II. Uresničevanje lokalne samouprave v Sloveniji: 86-104. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Mlinar, Z. 1986. Protislovja družbenega razvoja. Ljubljana: Delavska enotnost.
- Pirnat, R. 1999. Pokrajinska uprava: nekaj predhodnih vprašanj. V VI. Dnevi slovenske uprave – Zbornik referatov, Portorož. Ljubljana: Visoka upravna šola.
- Ustavni zakon o spremembah 121., 140. in 143. člena Ustave Republike Slovenije. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200668&stevilka=2951>.
- Vlaj, S. 1998a. Svet Evrope in Regionalizem. V Ribičič, C. (ur.): Regionalizem in Sloveniji: 95-120. Ljubljana: ČZ Uradni list.
- Vlaj, S. 1998b. Lokalna samouprava. Občine in pokrajine. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.